

การพัฒนาต้นแบบความงามของสตรีเชิงพุทธ : กรณีศึกษาผู้หญิงล้านนา
The development model of feminine beauty in Buddhism:
A case study of Lanna woman

โสภิตา สัสสินทร
Sophisa Sassintorn^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาต้นแบบความงามของสตรีเชิงพุทธ : กรณีศึกษาผู้หญิงล้านนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาวิเคราะห์ความงามของสตรีในพระพุทธศาสนา(๒) ศึกษาวิเคราะห์ความงามของสตรีชาวล้านนา และ (๓) นำเสนอต้นแบบของสตรีงามเชิงพุทธ จากผลการวิจัยพบว่า ความงามในมุมมองพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ความงามภายนอกและความงามภายใน มูลเหตุที่ทำให้เกิดความงามมี ๒ ประการ คือ งามเพราะผลกรรมและงามเพื่อมีธรรม ธรรมที่ทำให้งาม ประกอบด้วย ขันติ โสรัจจะ และกัลยาณธรรม ๕ ประการ ความงามตามแบบเบญจกัลยาณมีอิทธิพลต่อมายาคติความงามของสตรีในล้านนายุคต้น และเพิ่มองค์ประกอบความเป็นกุลสตรีในยุคสร้างชาติ เมื่อมีการรับวัฒนธรรมต่างชาติ วัฒนธรรมด้านความงามจึงเปลี่ยนไปตามยุคสมัย มีเงื่อนไขทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สภาพแวดล้อม และเวลาที่เกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงได้กำหนดต้นแบบความงามเชิงพุทธที่เป็นเฉพาะด้านคุณสมบัติ โดยประยุกต์แนวคิดทางด้านพระพุทธศาสนา กับค่านิยมในสังคมไทยและล้านนา รวมเรียกต้นแบบความงามนี้ว่า SOPHISA MODEL มีองค์ประกอบ ๗ ข้อ คือ (๑) S = Scruple งามศีลธรรม (๒) O = Ornament งามเครื่องประดับ (๓) P = Personality งามบุคลิกภาพ (๔) H = Honest งามความซื่อสัตย์ (๕) I = Intelligent งามสติปัญญา (๖) S = Shape งามรูปร่าง และ (๗) A = Attitude งามทัศนคติ

คำสำคัญ: ความงาม สตรี พระพุทธศาสนา

---

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ Department of Buddhist Studies, Faculty of Buddhism, Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus.

Abstract

This article is the part of ‘The development model of feminine beauty in Buddhism: A case study of Lanna woman’. The dissertation involves with three objectives as 1) analyzing the feminine beauty in Buddhist perspective, 2) to analyze the Lanna’s feminine beauty and 3) to present the feminine beauty model based on the Buddhism. The study revealed that the beauty in Buddhist perspective is divided into 2 categories viz. internal and external. There are two foundations of beauty – the beauty caused by the Action or Kamma and caused by practicing the Doctrine. The Doctrines that mark people beautiful is called the gracing virtues - Khanti: patience, Soracca: modesty and Panca-dhamma or the five ennobling virtues. According to the feminine beauty based on the Pancakalyānā, it has been influenced the womanly beauty in the early period of Lanna region and increased the essences of a virtuous woman and perfect housewife in the nation building period. When the foreign cultures came across to this country, the concept of Lanna womanly beauty has changed. The discourses of beauty have changed by various conditions as: time, socio cultural, politico – economic and social environment. Therefore, the model of beauty is determined by the Buddhist interdisciplinary on the specific feature by applying the Pancakalyānā, from scholars’ views, values in Thailand and Lanna region. The model is created as the ‘SOPHISA MODEL’ and it is involved with seven ideals of beauty as follows - S =Scruple, O =Ornament, P = Personality, H = Honest, I = Intelligent, S = Shape and A = Attitude.

Keyword: Beauty, Woman, Buddhism

๑. บทนำ

ดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยหรือในอดีตคือ ดินแดนล้านนา นอกจากจะมีชื่อเสียงในด้านศิลปวัฒนธรรมที่งดงามและมีคุณค่าโดดเด่นแล้ว ดินแดนล้านนายังมีมรดกอันล้ำค่าอีกอย่างหนึ่ง ที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เรียกกันว่า แม่ญิงล้านนา หรือ สตรีล้านนา ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมามีได้รับการกล่าวขานว่า มีความงามทั้งรูปร่างหน้าตาและกิริยาอาการ มีความใสซื่อตามธรรมชาติ จนกระทั่งถูกผูกโยงกับความเข้าใจผิดที่ว่า สตรีล้านนาเป็นสาวใจง่าย และในอดีตยังถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ของผู้หญิงในธุรกิจทางเพศ เรียกกันว่า สาวเหนือ ซึ่งยังความเสื่อมเสียให้กับสตรีล้านนาโดยทั่วไป ด้วยมุมมองต่างๆ นั้น ถูกสร้างจากภาพลักษณ์ที่มาจากภายนอก เพราะแท้ที่จริง สตรีล้านนาจำนวนมากไม่น้อยที่ไม่เพียงแต่มีรูปร่างที่สมบูรณ์แบบ หากยังมีความรู้ความสามารถและมีศักยภาพที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกมากมาย จนได้รับยกย่องจากลูกหลานล้านนาให้เป็น “สตรีศรีล้านนา” บุคคลดังกล่าวเหล่านี้มีทั้งกษัตริย์ พระราชวงศ์ และสามัญชน ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาภาพลักษณ์ของความงามของสตรีล้านนาให้ถูกต้องมากขึ้น

เนื่องด้วยความสวยหรือความงามของสตรี ส่วนหนึ่งถูกมองว่าเป็นมายาคติ (Myth) ของคตินิยมในสังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความสวยความงามเป็นสุนทรียะอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้น การที่สตรีจะมีจริตหรือปฏิบัติตนให้เป็นคนสวยหรือคนงาม จึงเป็นปฏิกริยาตอบสนองของความต้องการพื้นฐานทางธรรมชาติทั้งทางร่างกายและสังคมของมนุษย์ โดยเฉพาะการตอบสนองทางสังคม มีนัยสำคัญอย่างหนึ่งคือการแสดงตัวตนและสร้างความประทับใจให้กับผู้พบเห็น ซึ่งในพระพุทธศาสนา ก็ถือว่าความงามทางร่างกายเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของมนุษย์ ดังพระพุทธพจน์ว่า “บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นรูปที่สูง รูปที่ผอม รูปที่อ้วน รูปที่มีอวัยวะสมส่วน ถือเอาประมาณในรูปนั้นแล้ว เกิดความเลื่อมใส บุคคลนี้เรียกว่า ผู้ถือรูปเป็นประมาณ เลื่อมใสในรูป”^๒ เรียกว่า รูปปมาณาภิการหรือรูปประมาณ หมายความว่า คนบางคนในโลกนี้ถือเอารูปที่ตนพอใจ แล้วยอมทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส น้อมจิตให้เชื่อถือ^๓ นั้นแสดงให้เห็นว่า รูปที่คนพึงพอใจนั้นมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ความชื่นชอบส่วนบุคคลหรือคตินิยมของสังคมนั้นๆ ที่มีความแตกต่างกัน

การรักษาความงามและการแต่งตัว กลายเป็นภาพลักษณ์ที่มนุษย์ในสังคมใช้เป็นสิ่งบ่งบอกถึงอัตลักษณ์อย่างหนึ่ง ซึ่งก็มีความแตกต่างกันทั้งทางเพศและกาละ ดังที่ ชาร์ลส์ ฮอร์ตัน คูลีย์ (Charles Horton Cooley) มองภาพลักษณ์ความเป็นตัวตนของบุคคลว่า ตัวตนของมนุษย์และสังคมไม่ได้ แยกออกจากกันได้โดยสิ้นเชิง หากแต่สังคมเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตนของมนุษย์ พัฒนามาจากปฏิกริยาของเราต่อความเห็นของผู้อื่น

^๒ อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๗๒/๒๐๔.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมศาสนานิตยสารฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๑.

เกี่ยวกับตัวเรา ประกอบด้วยภาพลักษณ์ของเราที่มีต่อตนเอง และจินตนาการของผู้อื่นที่ตัดสินภาพลักษณ์นั้น และความรู้สึกของเราที่มีต่อจินตนาการนั้น อันก่อให้เกิดความรู้สึกที่เรามีต่อตนเอง ยกตัวอย่าง เช่น ความรู้สึกของเราต่ององกระจกแต่งตัว เราจะรู้สึกว่าเราเป็นอย่างไร คิดว่าคนอื่นคิดอย่างไร คิดว่าคนอื่นคิดกับเราอย่างไร โดยคุลีย์เรียกทฤษฎีนี้ว่า “กระจกส่องตน” (The Looking Glass Self)^๕ แท้จริง ความงามจึงไม่มีมาตรฐานเด่นชัดในแง่ของความงามทางรูปกายเพียงอย่างเดียว ซึ่งพระพุทธศาสนาเองก็มีทัศนคติส่วนใหญ่ที่ไม่เห็นด้วยกับความงามทางรูปกายเท่านั้น มีพระพุทธพจน์ตรัสถึงคุณลักษณะของสตรีอื่นเป็นที่พอใจของบุรุษ อย่างน้อยมี ๕ ประการ คือ ๑. รูปร่าง ๒. มีโรคสมบัติ ๓. มีศีล ๔. ไม่เกียจคร้าน ๕. ให้อุปการแก่เขาได้^๖ จะเห็นได้ว่า ในบริบทนี้ความงามของสตรีที่จะพึงใจสำหรับบุรุษนั้นก็ควรมีคุณสมบัติอื่นๆ ประกอบด้วย แม้ว่า ข้อกำหนดความงามเหล่านั้นจะมีผู้เห็นว่าเป็นเพียงเครื่องมือที่กดทับผู้หญิงให้อยู่ใต้อำนาจของผู้ชาย ภายใต้มิติวัฒนธรรม มิติชนชั้น มิติเพศสภาพ และมิติเชื้อชาติ^๗ และเหตุด้วยข้อกำหนดเหล่านี้และอุดมคติความงามที่ทำให้ความงามของสตรีในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกันไป แม้จะผ่านยุคสมัยใดมาก็ตาม แต่สิ่งที่คงอยู่เสมอคือความงามของผู้หญิงจะถูกยกย่องว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งที่คุ้มค่าแก่การทุ่มเททั้งเวลา เงินทอง ความเจ็บปวด หรือแม้แต่ชีวิต^๘ โดยเฉพาะในสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีการแสวงหาพัฒนาใหม่ๆ จากภายนอก ทำให้คติความงามของสตรีไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแฟชั่นนิยม คือการยกย่องความงามภายนอกมากกว่าความงามภายใน ทำให้สตรีนิยมทำศัลยกรรมกันมากขึ้น จากสถิติพบว่า มีผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามมากกว่า ๑๓.๑ ล้านรายทั่วโลก โดย ๑๑.๖ ล้านราย^๙ คำนิยมความงามภายนอกจึงมีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน ทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับความงามเปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตาม อิทธิพลความงามภายในแบบฉบับของพระพุทธศาสนาก็ยังมีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติความงามของสตรีในล้านนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความ

^๕ อังใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, ชาร์ลส์ ฮอร์ดตัน คุลีย์, (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๒ – ๕.

^๖ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๘๐/๓๑๓.

^๗ กรกร เสรีฉันทฤกษ์, “วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย: มุมมองพหุมิติ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต*, (วิทยาลัยสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^๘ Kathy Davis, *Reshaping the female body: the dilemma of cosmetic surgery*, (New York : Routledge, 1995), p. 41.

^๙ กัญญารัตน์ เหล่าประเสริฐศรี, “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการศัลยกรรมตกแต่งความงามในจังหวัดเชียงใหม่”, *รายงานกระบวนการวิจัย ๗๕๑๔๐๙*, คณะเศรษฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕, หน้า ๑.

งามของสตรีในล้านนาเพื่อสะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและกำหนดตัวแบบความงามเชิงพุทธที่มีคุณสมบัติระหว่างความงามภายนอกและความงามภายในอย่างสมดุล

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความงามของสตรีในพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความงามของสตรีชาวล้านนา
- ๒.๓ เพื่อนำเสนอตัวแบบความงามของสตรีเชิงพุทธ

๓. วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งที่จะเสนอตัวแบบความงามของสตรีเชิงพุทธในล้านนา จากการศึกษาทฤษฎีด้านความงามของสตรีในมุมมองของพระพุทธศาสนาเพื่อปรับประยุกต์ วิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทางด้านปรัชญา คติชนวิทยา จิตวิทยา ตลอดจนแนวคิดทางด้านความงามในยุคปัจจุบัน และการจัดสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อรับฟังความเห็นจากพระภิกษุ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสาขาอาชีพ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกรวมถึงอรรถกถาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความงามของสตรี พร้อมทั้งศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๒) รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือส่วนที่เป็นงานนิพนธ์ต่างๆ ไป รวมทั้งเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ โดยเฉพาะเอกสารเกี่ยวกับความงามของสตรีในล้านนา ซึ่งสืบค้นจากวรรณกรรมล้านนา

๓) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนเค้าโครงการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ ในประเด็นเกี่ยวกับความงามของสตรีในพระพุทธศาสนาและความงามของสตรีชาวล้านนา เพื่อวิเคราะห์หาจุดร่วม จุดต่าง และสังเคราะห์เป็นรูปแบบความงามของสตรี

๔) จัดสัมมนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อรับฟังความเห็นจากนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สื่อสารมวลชน นักพัฒนาบุคลากร ศัลยแพทย์ ล้านนาคดี เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ทิศนะเกี่ยวกับความงามของสตรีเพื่อกำหนดตัวแบบของสตรีงามเชิงพุทธ

๕) นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนงานผลการศึกษาระดับ วิเคราะห์ด้วยการพรรณนา เพื่อนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ

๓. ผลการศึกษา

ความงามของสตรีในลำดับแรกที่มีกล่าวถึงกัน คือ ความงามของรูปร่าง ซึ่งจัดเป็นความงามภายนอก สามารถรับรู้ได้ด้วยตา ไม่ว่าจะเป็นความงามของสัดส่วน รูปร่าง ใบหน้า ตาผม หรือผิวพรรณ ในพระพุทธศาสนานั้น สตรีที่ได้รับการยกย่องว่ามีรูปร่างสวยงามมีอยู่หลายกลุ่ม อาทิ สตรีชั้นสูงจัดอยู่ในกลุ่มนางแก้ว หนึ่งในรัตนะ ๗ ของพระเจ้าจักรพรรดิ มีการกล่าวลักษณะสตรีงามไว้ว่า “นางแก้ว เป็นสตรีรูปร่าง น่ารัก น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ไม่สูงนัก ไม่เตี้ยนัก ไม่ผอมนัก ไม่อ้วนนัก ไม่ดำนัก ไม่ขาวนัก งดงามเกินผิวพรรณหญิงมนุษย์ แต่ไม่ถึงผิวพรรณทิพย์ ภายนอกนางแก้วนั้นสัมผัสอ่อนนุ่มดุจปุยนุ่นหรือปุยฝ้าย มีร่างกายอบอุ่นในฤดูหนาว เย็นในฤดูร้อน กลิ่นจันทน์หอมพุ่งออกจากกาย กลิ่นอุบลหอมพุ่งออกจากปากของนาง นางตื่นก่อนนอนที่หลัง คอยฟังว่าจะรับสั่งให้ทำอะไร ประพฤติต้องพระทัย ทูลแต่คำอันชวนให้รัก นางไม่เคยประพฤตินอกพระทัยของท้าวเธอแม้ทางใจ ไหนเลยจะประพฤตินอกพระทัยทางกาย”^๙

ส่วนความงามของสตรีทั่วไปที่ได้รับการยกย่องว่ามีความงาม ๕ ประการ คือ ผงงาม เนื้องาม ฟันงาม ผิวงาม และวัยงาม^{๑๐} สตรีที่งามในแบบเบญจกัลยาณีนี้อีกคือ นางวิสาขา ธิดาของธัญชัยเศรษฐีแห่งกรุงจัมปา ราชธานีของแคว้นอังคะ^{๑๑} นอกจากนั้นก็มีการกล่าวถึงความงามของพระภิกษุณีหลายท่าน อาทิ พระรูปนันทาเถรี ซึ่งมีผิวพรรณงามดั่งทอง สรีระทรวดทรงได้สัดส่วน มีผมที่ดกดำสลวย มีริมฝีปากแดงสุกปลั่งเหมือนลูกตำลึง มีคิ้วโก่ง เอวคอดกึ่งและมีท่วงท่ากิริยาการเดินที่งดงามมาก^{๑๒} พระสุภาชีวิตัมพวนิกาเถรี มีความงามเป็นที่ต้องตาต้องใจน่าปรารถนาของบุรุษทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเรือนร่างและผิวพรรณดั่งทอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนางมีนัยน์ตาดำงามเหมือนตาดำเนื้อทราย มีนัยน์ตาโตกลมน่ารัก เมื่อบุรุษทั้งหลายเห็นนัยน์ตาของนางแล้วจะตกหลุมรักหลงรักยิ่งกว่าชีวิตของตน^{๑๓} พระขมาเถรี มีผิวพรรณงดงามดั่งทองคำ มีรูปร่างและหน้าตาที่สวยงามเหมือนดังนางอัปสร มีผมดกดำสวยงามยาวถึงสะบั้นเอว^{๑๔} พระอุบลวรรณาเถรี มีรูปร่างงดงามเหมือนนางอัปสร ผิวพรรณงดงามดั่งดอกบัวขาว แขนขาที่เรียวงาม มีผมดกดำงาม นิ้วมือนิ้วเท้าก็เรียวยาวสวยเรียงเป็นระเบียบ ใบหน้าสวยใสแก้มแดงดุจผลตำลึง เป็นที่หมายปองของบุรุษทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์หรือคหบดี^{๑๕}

^๙ ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๒๔๔/๑๘๖.

^{๑๐} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๗๗.

^{๑๑} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๘๐.

^{๑๒} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๓/๑๕๘.

^{๑๓} รายละเอียดเพิ่มเติมใน ขุ.เถรี.อ. (ไทย) ๒/๔/๔๓๓-๔๕๘.

^{๑๔} รายละเอียดเพิ่มเติมใน ขุ.เถรี.อ. (ไทย) ๒/๔/๒๑๔-๒๓๐.

^{๑๕} รายละเอียดเพิ่มเติมใน ขุ.เถรี.อ. (ไทย) ๒/๔/๓๑๕-๓๔๐.

นอกจากนั้นแล้ว รูปร่างที่งดงามของหญิงงามเมืองหรือหญิงโสเภณีก็ได้รับการกล่าวขานถึงเช่นกัน เช่น กรุงเทพฯ มีหญิงงามเมืองชื่ออัมพาลี มีรูปงาม น่าดู น่าชม มีผิวพรรณผุดผ่องอย่างยิ่ง เธอชำนาญการฟ้อนรำ ขับร้องและประโคมดนตรี^{๑๖} ในอรรถกถาพรรณนาเพิ่มเติมว่า นางมีผมดำ เขียวขลับเหมือนแมลงงู มีปลายงอน มีกลิ่นหอมเหมือนดอกไม้ มีคิ้วงามบรรจงเหมือนรังสรรค์จากฝีมือของช่างศิลป์ มีตาเป็นประกายเหมือนแหวนมณี จมูกโด่งงาม ใบหูงามเหมือนกับตุ้มหูที่ทำอย่างประณีต ฟันขาวงามเหมือนหนอกกล้วย มีเสียงไพเราะเหมือนกับนกคุดหว้า คอกลมเกลี้ยงเหมือนหอยสังข์ แขนของพระนางนั้นกลมกลิ้งเหมือนกับไม้กลอน หน้าอกอวบกลมกลิ้งชิดกัน ผิวของพระนางเกลี้ยงเกลาเหมือนแผ่นทอง ขาสวยงามเหมือนกับงวงช้าง และเท้าก็สวยงามเหมือนกับรองเท้าที่มีขนนุ่นนุ่มอยู่^{๑๗} เช่นเดียวกับในกรุงราชคฤห์ มีเด็กสาวชื่อสาลาวดีมีรูปงาม น่าดู น่าชม มีผิวพรรณผุดผ่องอย่างยิ่ง กุฎุมพีชาวกรุงราชคฤห์จึงคัดเลือกเธอให้เป็นหญิงงามเมือง นางเป็นผู้ชำนาญในการฟ้อนรำ ขับร้อง และประโคมดนตรี^{๑๘}

เมื่อพิจารณาจากสตรีที่มีความงามดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นความงามร่วมของสตรีเหล่านั้น คือ การมีผิวพรรณดังทองคำ มีผมดำขลับ มีนัยน์ตาคมโต แขนขาและนิ้วมือนิ้วเท้าเรียวงาม มีทรวดทรงสมส่วน ซึ่งก็คือคุณสมบัติความงามตามหลักเบญจกัลยาณีนั่นเอง ส่วนหญิงงามเมืองนั้น นอกจากจะมีความงามในรูปร่างแล้ว ก็ต้องมีความสามารถในด้านดนตรีและการฟ้อนรำด้วย

เมื่อมีความงามทางกายแล้ว ความงามอีกประการหนึ่ง คือ ความงามของเครื่องประดับตกแต่ง ดังคำภาษาไทยที่ว่า “ไถ่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง” ซึ่งความงามเช่นนี้ก็ได้รับความนิยมมาแต่โบราณ ดังเมื่อครั้งหนึ่ง ชาณุสโสณิพราหมณ์ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และได้ทูลถามปัญหาว่า “สตรีมีความนิยมสิ่งใดมากที่สุด” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “...สตรีทั้งหลายมีความนิยมเครื่องประดับ...เป็นที่สุด”^{๑๙} นอกจากนั้นแล้ว เครื่องประดับของสตรีก็ยังเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดบุรุษเกิดความหลงใหลในสตรี^{๒๐} ซึ่งเครื่องประดับของสตรีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ประกอบด้วย เครื่องประดับศีรษะ เครื่องประดับลำคอ เครื่องประดับมือ เครื่องประดับเท้า เครื่องประดับสะเอว^{๒๑} คำกล่าวพรรณนาถึงความงามของเครื่องประดับสตรี นอกจากที่กล่าวถึงในเครื่องประดับชื่อว่า “มหาลาดาปสาธน์” ของนางวิสาขาแล้ว ก็ยังมีปรากฏในครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงเนรมิตนางอัปสรเพื่อสอนนางเขมา มีความว่า “หญิงสาวนั้นก็มียศมีปลั่งปลั่งดังทองธรรมชาติ มีหน้าตางดงามดังปทุมชาติ...มีเครื่องประดับสวยงาม ผ่าสไปมีสีแดงแวว

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๒๗/๑๘๐.

^{๑๗} ชุ.เถรี.อ. (ไทย) ๒/๓๕๘-๓๖๖.

^{๑๘} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๒๗/๑๘๐.

^{๑๙} อง.ปถจก. (ไทย) ๒๒/๕๒/๕๒๒.

^{๒๐} อง สตตก. (ไทย) ๒๓/๕๑/๘๖.

^{๒๑} วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๑๙๖/๓๖๗.

วาว นุ่งหม้อผ้าเนื้อเกลี้ยงสีเขี้ยว มีรูปสมบัติที่ชวนชมโดยไม่รู้เบื่อ ประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทุกชนิด”^{๒๒} จะเห็นได้ว่า ความงามของเครื่องประดับที่ใช้ตกแต่งมีส่วนสนับสนุนให้ร่างกายที่งดงามอยู่แล้วมีความงามยิ่งขึ้นไปอีก

นอกจากนั้นแล้ว กิริยามารยาทก็เป็นความงามอีกประการหนึ่ง ดังที่นางวิสาขาได้กล่าวถึงความงามของสตรี ไว้ว่า สิ่งที่ไม่งาม ๔ ประการ หนึ่งในนั้น คือ สตรี เมื่อวิง ไม่งาม เพราะชนทั้งหลายจะกล่าวได้ว่าเหมือนผู้ชาย แต่ย่อมงามด้วยการเดินอย่างธรรมดาและสงบ เสถียรสมเป็นกุลสตรี^{๒๓} และในพระไตรปิฎกก็ได้กล่าวถึงกิริยาอาการที่ไม่งามของสตรีไว้ว่า “มาตุคาม (สตรี) ปิดบังไว้จึงงดงาม เปิดเผยไม่งดงาม”^{๒๔} กล่าวได้ว่า อากัปกริยาของสตรีย่อมส่งผลถึงความงามที่ต่อเนื่องมาจากความงามของร่างกายและเครื่องประดับ รวมทั้งความสงบเสถียร การรู้จักกาลเทศะ การรู้จักวางตัวให้สมฐานะ ก็จัดเป็นความงามด้วยเช่นกัน

ต่อจากนั้น คือ ความงามแห่งอารมณ์ที่เป็นทัศนคติหรือเจตคติเชิงบวก ในคัมภีร์พระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า “สตรีหรือบุรุษที่เป็นบุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำ โกรธจัดนี้ แม้อาบน้ำดีแล้ว ไล่ทาดีแล้ว ตัดผม โกนหนวดแล้วนุ่งผ้าขาวก็จริง แต่บุคคลผู้ถูกความโกรธครอบงำนั้น ก็เป็นคนมีผิวพรรณทรามอยู่นั่นเอง”^{๒๕} ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตอบคำถามของพระนางมัลลิกาว่า

“...มาตุคามบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่โกรธ ไม่มากไปด้วยความคับแค้นใจ ถูกว่ากล่าว แม้มากก็ไม่ขัดเคือง ไม่ฉุนเฉียว ไม่กระทบดกระพืด ไม่กระด้างกระเดื่อง ไม่แสดงอาการโกรธ ความขัดเคืองและความไม่พอใจ ... และไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น ไม่กีดกัน ไม่ตัดรอน ไม่ผูกความริษยา ถ้าเธอจู้ติจากอัทธภาพนั้น แล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใดๆ ย่อมเป็นผู้มี รูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก...”^{๒๖}

จากพระพุทธดำรัสนี้ แสดงให้เห็นว่า บุคลิกลักษณะความงามของสตรีนั้น สิ่งที่สำคัญต่อมาจากรูปร่างหน้า เครื่องประดับ กิริยามารยาทแล้ว ก็คือ ทัศนคติของสตรี ผู้ที่ไม่มักโกรธและอิจฉาริษยาผู้อื่น ย่อมส่งผลให้มีรูปร่างและผิวพรรณงดงาม

ความงามของสตรีผู้ครองเรือนอีกประการหนึ่ง คือ ความซื่อสัตย์ ดังที่ทรงมีพระพุทธดำรัสกับกุลบุตรคนหนึ่งผู้มีภรรยาประพฤตินอกใจว่า “สตรีมีความประพฤติชั่ว (นอกใจ) เป็นมลทิน (ไม่งาม) ผู้ให้ มีความตระหนี่เป็นมลทิน บาปธรรม เป็นมลทินทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”^{๒๗}

^{๒๒} ขุ.อป. (ไทย) ๓๓/๓๔๕-๓๔๗/๔๓๓.

^{๒๓} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๘๐.

^{๒๔} อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๓๒/๓๘๑.

^{๒๕} อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๖๔/๑๒๕.

^{๒๖} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๔๗/๓๐๑-๓๐๓.

^{๒๗} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒๔๒/๑๐๘.

และทรงตรัสกับพระอนุรุธะว่า “มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีhiri ๓. มีโอดตปปะ ๔. ไม่ประพตุนอกใจ ๕. มีปัญญา”^{๒๘}

จะเห็นได้ว่า ปัญญาหรือความฉลาดก็เป็นคุณลักษณะความงามอย่างหนึ่งของสตรีดังในเรื่องกฤษณเกสิ เทวดาได้กล่าวว่า “บุรุษเท่านั้นจะเป็นคนฉลาดในฐานะทั้งปวง ก็หาไม่ แม้สตรีผู้มีปัญญาเห็นประจักษ์ในฐานะนั้นๆ ก็เป็นคนฉลาดได้”^{๒๙} และทรงมีพระพุทธดำรัสถึงอริยทรัพย์ ๗ ประการว่า คุณสมบัติของสตรีประการหนึ่ง ก็คือ ทรัพย์คือปัญญา^{๓๐}

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังยกย่องสตรีที่มีรูปร่างพร้อมทั้งมีปัญญาด้วย ดังภิกษุณีสุนทรินันทา ผู้บวชตั้งแต่วัยสาว มีรูปร่างน่าดูน่าชม เป็นบัณฑิตเฉลียวฉลาด มีปัญญา ขยัน ไม่เกียจคร้าน ประกอบด้วยปัญญาไตร่ตรองในงานนั้นๆ สามารถกระทำจัดแจงงานได้ดี ภิกษุณีสงฆ์จึงแต่งตั้งภิกษุณีสุนทรินันทาให้เป็นผู้ดูแลการก่อสร้างของนายสาหะหลานของนางวิสาขามิคารมาตา^{๓๑} มีเนื้อหาในพระไตรปิฎกหลายแห่งยกย่องสตรีผู้มีปัญญา จึงอาจถือได้ว่า ปัญญาความรู้ความฉลาดเป็นลักษณะประจำตัวอย่างหนึ่งของสตรีงามในพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้ว พระพุทธศาสนาจะยกย่องความงามในด้านศีลธรรม นั่นคือ ธรรมที่ทำให้บุคคล (ทั้งสตรีและบุรุษ) เป็นคนงาม ได้แก่ ขันติและโสรัจจะ ดังพระพุทธพจน์ว่า “ก็ข้อที่พวกเธอบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวชอบแล้ว เป็นผู้อดทนและสงบเสงี่ยมได้ นี้จะพึงงดงามในธรรมวินัยนี้โดยแท้”^{๓๒} ขันติ คือ ความอดทนอดทนได้เพื่อที่จะบรรลุถึงความดีงามและความมุ่งหมายอันสูงสุดได้ และ โสรจจะ คือ ความสงบเสงี่ยม การมีอหยาศัยที่ดีงามและการรักษาถึงกิริยาอาการที่ละเอียดอ่อนประณีตให้มีความเรียบร้อยงดงาม^{๓๓} ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของสตรีงามในด้านศีลธรรม อนึ่ง การรักษาศีลก็ย่อมทำให้เกิดความงามได้เช่นกัน ดังที่มีการกล่าวถึงอานิสงส์การรักษาศีลข้อ ๑ คือ การไม่ทำปาณาติบาตว่า ย่อมได้รับอานิสงส์ถึง ๒๓ ประการ ในที่นี้ขอกกล่าวเฉพาะที่ส่งเสริมให้เกิดความงาม คือ บริบูรณ์ด้วยอวัยวะคือไม่พิกลพิการ

^{๒๘} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๐๑/๓๒๔.

^{๒๙} ข.อป. (ไทย) ๓๓/๓๑/๔๕๙-๔๖๐.

^{๓๐} อง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๕/๘.

^{๓๑} วิ.ภิกษุณี. (ไทย) ๓/๖๕๖/๒.

^{๓๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๕๐/๓๖๖.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๕.

มีกายสูงและสมส่วน สมบูรณ์ด้วยความคล่องแคล่ว เป็นผู้สดใสรุ่งเรือง เป็นคนสะอาด มีถ้อยคำ สละสลวยเพราะพริ้ง รูปสวย ทรวดทรงสมส่วน เป็นต้น^{๓๔}

สรุปได้ว่า ความงามของสตรีในพระพุทธศาสนานั้น สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประการ หลักๆ คือ ความงามภายนอก เป็นความงามที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล คือ สามารถรับรู้ได้จากสิ่ง สัมผัสทางประสาททั้ง ๕ คือ ความงามของรูปร่าง ความงามของเครื่องประดับ และความงาม ของกิริยามารยาทหรือบุคลิกภาพ และความงามภายใน เป็นความงามที่อยู่ในตัวบุคคล คือ สามารถรับรู้ได้จากมโนสัมผัส ได้แก่ ความงามของทัศนคติ ความงามของความซื่อสัตย์ ความงาม ของปัญญา และความงามของศีลธรรม

ความงามของรูปร่างของสตรีล้านนาสามารถวิเคราะห์ได้จากวรรณคดีล้านนาที่แต่ง ด้วยคติทางพระพุทธศาสนา คือ ความงามในแบบ “เบญจกัลยาณี” ในโคลงอมรา กวีบรรยายว่า นางอมราเป็นสตรี ที่มีรูปร่างงามสมส่วน คิ้วโก่ง ดวงตาดำขลับ และมีถันงาม เรื่องปลา ตะเพียนทอง กวีบรรยายความงามของนางมาลาว่า มีสองตางาม ริมฝีปากงาม ใบหน้าอ้มเอิบยิ้ม ยิ้ม ในโคลงปทุมสังกา กวีพรรณนาถึงนางปทุมสังกาว่า นางผู้นี้มีความงามทุกส่วนของร่างกาย จนไม่มีผู้ใดงามเสมอเหมือนนาง รวากับเทวดามาล่อรูปไว้ แม้นชายใดได้พบเห็นก็ไม่อาจหักห้าม ความรักที่มีต่อนางได้ ในโคลงหงส์ผาค่า พรรณนาความงามชายาของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๓ คน ดังนี้ นางมุกขวดี กวีพรรณนาว่ามีความงามราวกับพระอินทร์หรือพระวิฆณุกรรมมาแต่งแต้ม ผม ของนางดำขลับ คิ้วและตาสวยงาม ผิวขาว รูปร่างเหมือนสาวสวรรค์ ฟันดำเหมือนมุกแก้ว (ค่านิยมความงามของสตรีสมัยก่อน) ความงามของนางทำให้ชายที่เห็นต้องรัก และใฝ่ฝันถึงนาง นางจุฬคันธา กวีพรรณนาว่า นางผู้นี้มีความงามเหมือนเทพธิดา รวากับพระอินทร์มาล่อรูปนาง ให้งดงาม ไม่ว่าจะเป็้นผม คิ้ว หน้าอก เอว แขน และผิวพรรณที่งามยากที่จะหาผู้ใดมาเปรียบได้ นางศรีจันทร์ กวีพรรณนาว่า นางศรีจันทร์งามเหมือนเทพธิดา งามเหมือนนางฟ้าลงมาสู่ดิน ใน โคลงพรหมทัต เรื่องนี้กวีพรรณนาความงามของนางคันธาว่า นางคันธา นางมีความงามมากกว่า ผู้ใดในสามโลก พิศแต่ละส่วนช่างงามยิ่งนัก รูปร่างสูงต่ำพอดี และสีผิวก็ไม่ว่าขาวหรือดำเกินไป ความงามของนางเสมือนดังเทพมาเนรมิตไว้ เป็นที่น่าสังเกตว่า การพรรณนาความงามของหญิง กวีมักเปรียบเทียบความงามของนางราวกับเทพธิดา หรือพระอินทร์ หรือเทพเจ้าองค์อื่นๆ มาปั้นล่อ รูปนางไว้ การชมความงามทีละส่วนนั้น มักชมผม คิ้ว ตา ออก เอว แขน และมักใช้โวหารว่า นางมี ความงามจนไม่มีผู้ใดมาเทียบได้ เป็นนางฟ้ามาจากสวรรค์^{๓๕}

^{๓๔} พระชัยณรงค์ วิฑิต (รองมรด), “การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของ บุคคลในสังคม”, *วิทยานินธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๓๕} ศิวาพร วัฒนรัตน์, *โครงการวิจัย “วรรณกรรมนิทานคำโคลงของล้านนา: ลักษณะ เด่น ภูมิปัญญาและคุณค่า”*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๙ - ๒๒๕.

อีกประการหนึ่งนั้น ในสังคมล้านนามีความนิยมกันว่า เครื่องประดับตกแต่งเป็นที่ช่วยส่งเสริมความงามของสตรีและมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายไว้อย่างเหนียวแน่น ดังกรณีที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ท่านทรงอัตลักษณ์ของการแต่งกายแบบสตรีล้านนาไว้อย่างเคร่งครัด ในชาดกเรื่องสุขฉวีฉวีฉวีฉวี ก็ได้กล่าวถึงนางอุมาทันตีได้รับการฝึกฝนด้านทอผ้าจนมีฝีมือเป็นเลิศ วันหนึ่ง เมื่อแม่ของนางได้จับนางแต่งกาย สวมใส่เสื้อผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าทออันสวยงามของนางเอง มีชายจำนวนมากมาหลงใหลและเกี้ยวพาราสีนางจนเป็นที่อิจฉาของหญิงอื่นๆ^{๓๖} ในชาดกเรื่องนางอุทธร นางก็มีความสามารถในการทอผ้าจากใยบัว กวีพรรณนาว่า ผ้าทอนั้นสวยงามมาก ใครเห็นก็มีความอยากได้ ผ้าที่ทอมีลวดลายสวยงาม ทอผ้าจากใยไหม ใยบัว ได้โดยไม่ขาด^{๓๗}

นอกจากนั้นแล้ว ในวรรณกรรมล้านนาส่วนใหญ่ยังยกย่องความซื่อสัตย์ของสตรี จึงปรากฏสตรีที่มีความซื่อสัตย์ในชาดกหลายเรื่อง อาทิ นางเทวธิดาสังกาในชาดกเรื่องจันทะชา นางพิมพาในชาดกเรื่องบัวระวงค์หงส์อำมาตย์ นางชารวีในชาดกเรื่องบัวระวงค์หงส์อำมาตย์ นางบัวคำในชาดกเรื่องเจ้าสุวัตร นางพิมพาในชาดกเรื่องวันฉัตรพราหมณ์ นางวรรณะคำฟูในชาดกเรื่องชีวหาลินคำ นางอรพิมพาในชาดกเรื่องอรพิมพา นางระชีทอนในชาดกเรื่องวงศ์สุวรรณค์ และยังปรากฏในนิทานพื้นบ้านอื่นๆ ซึ่งสตรีที่มีสถานภาพเป็นภรรยาที่ดีในล้านนา เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ดังปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวล้านนาว่า

เมียดีคือแก้ว	กับทน
ควรเป็นแหวนมวงคล	ขอตไ้
ภัยยะเกิดกังวล	แสนเยื่อง กี่ตเอย
ยังช่วยพรองหื้อได้	ปล่อยพันภัยยา ^{๓๘}

ความฉลาดก็เป็นคุณลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของสตรีล้านนา มีการยกย่องความมีไหวพริบปฏิภาณของสตรีล้านนา เช่น ในตำนานจามเทวี เจ้าศรีอโนชา และพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ผู้หญิงทั้งสามนี้เป็นผู้หญิงชั้นสูง มีศักดิ์ มีตระกูลเป็นชนชั้นปกครอง และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ มีความเป็นผู้นำ ซึ่งสามารถนำในด้านการเมือง การปกครอง ตลอดจนการจัดการทางด้านการรบได้ โดยเฉพาะพระนางจามเทวีทรงเป็นกษัตริย์ผู้ทรงบุกเบิกสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับอาณาจักรทริภุชเวศย์แม้ขณะนั้นยังทรงพระครรภ์อยู่ แต่ก็มีได้เป็น

^{๓๖} ปิยพร คลศิลป์, “การศึกษาบทบาทของผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านล้านนา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

อุปสรรคในการบริหารบ้านเมือง กลับทรงมีพระปรีชาสามารถ ใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จได้

นอกจากนั้นแล้ว ในสังคมล้านนายังให้คุณค่าความงามของสตรีในด้านศีลธรรมเป็นอย่างมาก สตรีล้านนาควรเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้นต่อกิเลสสิ่งชั่วร้าย และสงวนท่าทีไว้ด้วยความสงบเสงี่ยมสมเป็นกุลสตรี ดังเนื้อร้องในบทเพลงล่องแม่ปิง ซึ่งแต่งคำร้องโดย จรัล มโนเพ็ชร “คนงามงามต้องงามคู่ความเด่นดี ต้องฮักศักดิ์ศรีของกุลสตรีแม่ย่าแม่ญิง” และในปาฏิโมกข์คฤหัสถ์ หรือราโชวาทกถาของล้านนา ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยขนบจารีตพ่อเหี้ยแม่เรือน ก็กล่าวถึงสตรีที่งดงามด้วยองค์คุณแห่งความดีงามที่จะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองว่า พึงกระทำในกุศลกรรมบถ ๑๐ และละอกุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นต้น^{๓๙} และในวรรณกรรมล้านนาส่วนใหญ่ยังได้กล่าวถึงสตรีที่เป็นลูกสาวที่กตัญญู คือ สตรีที่มีพฤติกรรมช่วยเหลือการงานในครอบครัว ประนินับดีรับใช้เลี้ยงดูบิดามารดา เช่น เรื่องนางอุทธรฯ สุขวันฉะว้าวหลวง สุวรรณเมฆะหมาขนคำ เจ้าสุวัตร เจ้าโสทนา กับนางปถวี

อย่างไรก็ตาม ความงามของผู้หญิงในบริบทสังคมไทยหรือสังคมโลกยุคปัจจุบันมีความแตกต่างหลากหลาย เนื่องจากเงื่อนไขของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สภาพแวดล้อม และเงื่อนไขของเวลา ความงามของสังคมหนึ่งอาจไม่ใช่ความงามของอีกสังคมหนึ่ง เนื่องจากมุมมองด้านความงามเป็นมุมมองแบบอัตวิสัยไม่ใช่วัตถุวิสัย การมองแบบอัตวิสัยที่เป็นไปตามค่านิยมของแต่ละสังคม ซึ่งสามารถเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงได้กำหนดตัวแบบความงามที่เป็นคุณสมบัตินี้ และเรียกตัวแบบความงามของสตรีเชิงพุทธนี้ว่า SOPHISA MODEL ซึ่งมีองค์ประกอบ ๗ ข้อ โดยผู้วิจัยได้เทียบเคียงกับการพรรณนาของกวีที่กล่าวถึงบทบาทความงามของนางในวรรณคดีล้านนา ดังนี้

๑. S = Scruple (งามศีลธรรม) ความงามของสตรีเชิงพุทธจะต้องเป็นสตรีที่มีคุณธรรม จริยธรรมเหมาะสมแก่การเป็นกุลสตรี ไม่ทำให้ตระกูลอับอายขายหน้า เป็นหญิงที่เชิดชูวงศ์ตระกูล ดังเช่น นางเกียงคำจากชาดกเรื่องแสงเมืองหลังถ้ำ มีรูปโฉมงดงามเพราะในชาติก่อนนางได้รักษาศีล ทำบุญมามาก นางรัตนพิมพาจากคำวขอเรื่องอ้ายร้อยยอด มีบทบาทอันน่าชมชื่น คือเป็นผู้ที่มีจิตใจใฝ่ในบุญกุศล

๒. O = Ornament (งามเครื่องประดับ) เครื่องประดับมีส่วนช่วยในการเสริมความงามทั้งในเรื่องฐานะ ธรรมเนียม และเป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพ ดังเช่น นางรจนา จากคำวขอเรื่อง สุวรรณหอยสังข์ กวีผู้แต่งบรรยายความงามของนางว่า เหมือนหยาดลงมาจากฟ้า ประดับประดาด้วยเครื่องแต่งกายที่งดงามตั้งนางสุวรรณค์

๓. P = Personality (งามบุคลิกภาพ) สตรีที่มีบุคลิกภาพที่ดี คือ การดูแลรูปร่างหน้าตา บำรุงรักษาให้ดูสะอาด เรียบร้อย มีกิริยาท่าทางสุภาพ อ่อนโยน มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อม

^{๓๙} พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, ล้านนาวิถีทัศน์: ปัทมสถานสังคมคุณภาพ, (เชียงใหม่: Fluke Graphic Design & Printing, ๒๕๕๙), หน้า ๓๓ - ๓๔.

ถ่อมตน วางตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ดังเช่น นางผมหอมจากคำขอเรื่องช่างโพงนางผมหอม นอกจากนางจะเป็นสตรีที่มีผมหอมแล้ว นางยังเป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นอย่างมาก

๔. H = Honest (งามความซื่อสัตย์) ความซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งของสตรีในฐานะภรรยาที่ดีตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ดังเช่น นางขารวีจากคำขอเรื่องบัวระวงค์หงส์อำมาตย์ เป็นผู้ที่มีจิตใจเด็ดเดี่ยว มีความรักมั่นคงต่อบัวระวงค์หงส์อำมาตย์ เป็นอันมาก นางสิริมติ จากคำขอเรื่องมูลละกิตติ บทบาทของนางสิริมติที่น่ายกย่องคือ การปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ดี นางเขมา และนางคันธา จากวรรณกรรมเรื่อง โคลงพรหมทัต ความโดดเด่นของนางเขมาอยู่ที่ ความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระสวามีอย่างยิ่ง นางสุภาดาเป็นตัวเอก ในบทของนางอิจจา จากคำขอเรื่องช่างฉัททันต์ ลักษณะเด่นของนางนั้น อยู่ที่ความรักและความจงรักภักดีของนางที่มีต่อพญาช่าง ผู้เป็นสามี นางบัวคำจากคำขอเรื่องเจ้าสุวัตร บทบาทสำคัญของนาง คือ ความจงรักภักดีต่อสามี และเป็นผู้ที่มีจิตใจกล้าหาญ

๕. I = Intelligent (งามปัญญา-ฉลาด) ความงามทางด้านสติปัญญาคือความรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของสตรีในยุคปัจจุบัน ดังเช่น นางปถวี จากวรรณกรรมชาดก คำขอเรื่องเจ้าโสหนาและนางปถวี ความโดดเด่นของนางนั้น อยู่ที่ความเฉลียวฉลาด นางจึงต้องตั้งเงื่อนไขว่าชายที่ฉลาดเท่านั้น จึงจะได้แต่งงานกับนาง นางวิณะคำฟูจากวรรณกรรมคำขอเรื่องชีวหาลิ้นคำ บทบาทสำคัญของนาง คือเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และรอบรู้ในคำสอนของพุทธศาสนา นางทิพเกสร จากวรรณกรรมคำขอเรื่องนกระจาบ หรือ สัพพสิทธิ์ี บทบาทของนางทิพเกสรที่โดดเด่น คือเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ สามารถแก้ปริศนาของสัพพสิทธิ์ีได้ นางวิณะมาลี จากวรรณกรรมเรื่องสมาสหรือคำฉันท์วิณะมาลี บทบาทอันโดดเด่นที่แสดงให้เห็นถึงสติปัญญา และความเฉลียวฉลาด นางอุสุสา หรือนางอุษา จากวรรณกรรมเรื่องโคลงอุสุสา บารส บทบาทของนางที่โดดเด่น คือ เป็นผู้ที่มีสติปัญญาอันเฉลียวฉลาด

๖. S = Shape (งามรูปร่าง) ความงามด้านรูปร่างนั้น ความงามทางรูปร่างของสตรีเชิงพุทธ สามารถวิเคราะห์ลงในหลักเบญจกัลยาณี ดังเช่น นางมุกขวดี นางจุฬคันธา และนางสรีจันทา เป็นนางเอกจากวรรณกรรมเรื่อง คำหวงส์หิน บทบาทที่โดดเด่นของนางทั้งสาม คือมีจิตใจอันเด็ดเดี่ยวแล้วยังมีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ซึ่งมีบทกวีตัวอย่างที่กวีบรรยายความชมโฉมนางมุกขวดี ดังนี้

เนตรขนง	ก็สมพระพักตร์	ตาสอดดั้นแลองค์	
หันเนตรน้อง	ต้องเนตรตาตน	เหมือนไฟลน	
วาวับไวใหม่	ขาวซอนแดง	เหมือนแสงเทียนใต้	งามวิไลมากนั้ก

แท้ที่จริง นางในวรรณคดีล้านนาทั้งหมด เป็นสตรีที่กวีมักบรรยายถึงความงามของรูปร่างทั้งสิ้น

๗. A = Attitude (งามทัศนคติ) การเป็นผู้มีทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) สามารถทำให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี และความเป็นผู้มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใสก็เป็นผลดีทั้งแก่

ตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ดังเช่น นางแว่นแก้วจากบทละครเรื่องน้อยใจยา หรือซอพระลอแว่นแก้ว บทบาทที่โดดเด่นของแว่นแก้ว คือ จิตใจที่มั่นคงในความรัก เพราะถึงแม้ว่าสำนวนตาจะมีฐานะร่ำรวยกว่าน้อยใจยา แต่นางก็ไม่ยอมเปลี่ยนใจ นางมาลา จากคำวขอเรื่องปลาตะเพียนทอง ความงามของนางมาลานั้น กวีบรรยายว่ามีสองตางาม ริมฝีปากงาม ใบหน้าอ้มเอิบ อ้มแอ้มแจ่มใส นำสนทนาปราศรัย ดังนี้

สองตาไหล	ตั้งเดือนต้นฟ้า	มาโสภางาม เลิศล้ำ
ริมปากแดงงาม	เปรียบได้หน่วยไม้	ชุมพู่เทศใต้ สุดดี
หน้าชุ่มย้วย	ผ่องพรรณมีสี	เหมือนจักพาที ปราศรัยปากดั้น

๔. การอภิปรายผล

ในยุคปัจจุบัน คตินิยมเรื่องความสวยความงามกลายเป็นกระแสไหลเวียนให้กับธุรกิจเสริมความงามผุดขึ้นอย่างหนาตา พร้อมกับการนำเสนอภาพลักษณ์ความงามในรูปแบบต่างๆ เพื่อชักจูงให้ผู้คนโดยเฉพาะผู้หญิงเข้าสู่พฤติกรรมหมกมุ่นในเรื่องความสวยความงามทางกายมากเกินไป บางครั้งก็เกิดโทษร้ายแรงจนถึงแก่ชีวิตหรือเสียโฉมจากการเข้าใช้บริการในสถานประกอบการที่ไม่มีมาตรฐาน หรือเสียเงินเสียทองจากการค่าใช้จ่ายที่เข้าไปใช้บริการบ่อยครั้ง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นคนใกล้ตัวหรือ ค่านิยมจากกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของคนในสังคมส่วนใหญ่ อย่างเช่น บุคคลกลุ่มดารานักแสดงที่มีค่านิยมศัลยกรรมเพื่อความก้าวหน้าทางอาชีพการงาน ซึ่งในที่สุด หากบุคคลนั้นยังไม่เปลี่ยนแปลงทัศนคติเสียใหม่อาจนำไปสู่การเกิดโรคเสพติดศัลยกรรม คือ โรคที่คิดว่าตนเองมีรูปร่างหรืออวัยวะผิดปกติ (Body Dysmorphic Disorder) ชื่อย่อคือ BDD เป็นโรคเรื้อรังที่มีผลทำให้มีสุขภาพจิตแย่ลง โดยมีอาการย้ำคิดหมกมุ่นเกี่ยวกับรูปลักษณ์ของตนว่าบกพร่องหรือมีตำหนิ ทั้งที่โดยปกติแล้วก็ไม่ได้มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันแต่อย่างใด อาการของโรคมักจะมีอาการร่วมกับโรคซึมเศร้า และโรคทางจิตเวชอื่นๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้ป่วยตัดสินใจปลี่ยนรูปลักษณ์ของตนในทางลบ ไม่ชอบตัวตนภายในตนเอง และความกังวลเกี่ยวกับการเข้าสังคม เป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้ป่วยมีความต้องการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ แต่ถึงแม้จะเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ยังไม่พอใจ เนื่องจากไม่ได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับอุดมคติด้านความงามที่อยู่ภายในตนเอง^{๕๐}

จากผลการจัดสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) พระอธิการสุชาติ จนฺทสโร, ดร. กล่าวว่ นิยามของความงามเหล่านี้ในปัจจุบัน เป็นความงามที่ไม่ถูกต้องตามหลักของเบญจ

^{๕๐} สุวิมล เหลืองด่านสกุล, พญ., Overview of Body Dysmorphic Disorder, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://med.mahidol.ac.th/ramamenta/sites/default/files/public/pdf/Overview%20of%20body%20dysmorphic%20disorder.pdf> [๒ มีนาคม ๒๕๖๐].

กัลยาณี ซึ่งหากพิจารณาและวิเคราะห์ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้หญิงในยุคปัจจุบันพึงมีความความงามตามหลักเบญจกัลยาณี ดังนี้

๑) ผมงาม หมายถึง ความงามของเส้นผม ที่ปัจจุบันอาจจะแตกต่างไปจากในอดีตที่เน้นความดำขลับของเส้นผม เนื่องจากในปัจจุบันนี้มีการย้อมผมให้มีสีที่ต่างกันไปตามรสนิยมและค่านิยมในช่วงนั้นๆ ดังนั้น คำว่า ผมงามตามหลักความงาม จึงเน้นที่คุณภาพของเส้นผม คือการที่ผมที่มีน้ำหนัก ไม่แตกปลาย ไม่หยาบกระด้าง มีกลิ่นหอม รวมไปถึงสุขภาพของศีรษะด้วย เช่น ไม่มีรังแค ไม่มีเชื้อรา เป็นต้น

๒) เนื้องาม หมายถึง ริมฝีปากได้รูปกับใบหน้า ใช้เครื่องสำอาง ลิปติกอย่างเหมาะสม เข้ากับใบหน้าของตนเอง ไม่เข้มหรืออ่อนเกินไป ไม่ปล่อยให้ริมฝีปากดำคล้ำ แตกปลาย และรวมไปถึงสุขภาพของช่องปากด้วย ต้องสะอาด ไม่มีกลิ่นปาก พุดจามีกลิ่นหอม

๓) กระจุกงาม หมายถึง การมีฟันสวยงาม เรียงสม่ำเสมอ ขาวสะอาด ไม่เหลือง ไม่มีคราบหินปูน ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางการแพทย์และนวัตกรรมที่เกิดขึ้นมาใหม่สามารถจัดระบบฟันให้เป็นระเบียบสวยงาม

๔) ผิวงาม หมายถึง การมีผิวพรรณที่สะอาดสะอาด ไม่มีกลิ่นตัว แม้ในบางยุคจะเกิดวาทกรรมความขาวคือความงาม แต่ในปัจจุบันนี้แม้คนผิวดำก็สามารถงามได้เช่นกัน ความงามของผิวจึงเป็นความสะอาดของผิวมากกว่าสีของผิว นอกเหนือจากนั้น ความที่มีผิวเนื้อไม่หยาบกระด้าง สัมผัสนุ่ม ไม่มีฝ้า กระจ่างต่างก็จัดเป็นความงามของผิวด้วย

๕) วัยงาม หมายถึง ความงามตามวัย เมื่อยามเด็กก็มีพฤติกรรม มารยาท และความเป็นผู้หญิงตามแบบของเด็ก ไม่แต่งตัวจนเกินวัย พยายามเป็นสาววัยรุ่น ก็สวยงามตามอายุ เมื่อมีอายุสูงวัยขึ้นก็มีความงามตามอย่างผู้สูงวัย คำว่า วัยงามนี้น่าจะไม่ใช้การหมายถึงความงามที่เสมอดันเสมอปลายตั้งแต่เด็กจนถึงเฒ่าชรา^{๔๐}

นอกจากนั้นแล้ว ตัวแบบความงามของสตรีเชิงพุทธควรมีความโดดเด่นทางด้านสติปัญญาด้วย คือ สามารถช่วยเหลือและรับภาระได้เช่นเดียวกับบุรุษ สตรีที่ฉลาดจึงมีความโดดเด่นในตนเอง ดังที่ อัครเดช สุระจินดา กล่าวว่า

การคัดเลือกดารา นักแสดง หรือแม้กระทั่งการประกวดหญิงงามในเวทีต่างๆ นอกเหนือจากความงามของเรือนร่างแล้ว ความงามทางด้านสติปัญญาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมาก ทุกเวทีที่ต้องการนางงามที่ทั้งงามและฉลาด ไหวพริบดี สามารถพูดมากกว่าหนึ่งภาษา ดังนั้น กองประกวดจึงมีการตั้งคำถามให้ผู้เข้าประกวดตอบแบบฉับพลัน เพื่อเป็นการ

^{๔๐} พระอภิการสุชาติ จนทสโร, ดร., เจ้าอาวาสวัดเกาะวาลุการาม จังหวัดลำปาง, สัมมนา กลุ่มย่อย, [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

วัดความสามารถ ไหวพริบของผู้เข้าประกวด ปัจจุบันนี้กองประกวดสาวงามเน้นคำขวัญที่ว่า “สวยอย่างมีคุณค่า” หมายถึง สวยแล้วต้องฉลาดด้วยนั่นเอง^{๒๒}

ด้วยเหตุนี้ สตรีงามเชิงพุทธจึงต้องมีการพัฒนาบุคลิกภาพให้ตนเองดูดีอยู่เสมอ อัครเดช สุระจินดา^{๒๓} นักวิชาชีพด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ แสดงทัศนะไว้ว่า ผู้หญิงนอกจากความสวยที่ได้มาจากกำเนิดแล้ว บุคลิกภาพเป็นความสวยอีกอย่างหนึ่งที่จะสนับสนุนความสวยเดิมนั้นให้สวยมากขึ้นกว่าเดิมหรือทำให้ความสวยที่ได้มาตั้งแต่กำเนิดนั้นด้อยค่าลงไป

นอกจากนั้นแล้ว ภาพลักษณ์ของสตรีที่เป็น “นางเอก” ในวรรณคดีล้านนา ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของผู้หญิงที่มีรูปร่างแล้ว ยังกล่าวถึงสตรีที่เป็นภรรยาที่ดีคอยดูแลปรนนิบัติสามี ซื่อสัตย์ต่อสามี ผู้หญิงในสถานะบุตรสาวก็จะเป็นผู้หญิงที่ทำการบ้านการเรือนเก่ง เชื้อฟังบิดามารดา ผู้หญิงในสถานะมารดา ก็จะเป็นผู้หญิงที่ดูแลเอาใจใส่ลูก และอบรมบ่มเพาะให้ลูกเป็นคนดีในสังคม ในแง่นี้ก็กล่าวได้ว่า เป็นภาพสะท้อนความงามของสตรีล้านนาในอดีต ดังที่พ่อครูศรีเลา เกษพรหม^{๒๔} กล่าวว่า “ผู้หญิงแม้จะไม่งามเท่าไรแต่หากมีคุณธรรมจริยธรรม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาท รู้จักที่ต่ำที่สูง มีสัมมาคารวะย่อมมีความงามแฝงอยู่ในตัวเอง”

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดตัวแบบความงามที่เป็นคุณสมบัติโดยทั่วไปเท่านั้น เนื่องจากการตรวจวัดความงามที่แท้ก็มีความแตกต่างกันในแง่สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ พุทธชาติ แก้วอุด^{๒๕} ที่กล่าวว่า ตัวแบบของความงามที่เป็นวัตถุวิสัยนั้นไม่มี เพราะแต่ละคนย่อมมองเห็นความงามที่แตกต่างกันตามทัศนคติและความชอบของแต่ละคน จะเห็นได้ว่า พุทธชาติ แก้วอุด มองว่าความงามเป็นอัตวิสัยมากกว่าเป็นวัตถุวิสัย ซึ่ง ผศ.เยื้อง ปั้นเหน่งเพชร^{๒๖} เห็นว่า ตัวแบบของความงามหากจะให้ดี ควรเป็นตัวแบบที่เป็นคุณสมบัติ เพราะทุกคนสามารถกำหนดความงามได้ตามอัตลักษณ์ของตนตามคุณสมบัติเหล่านั้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกคน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอสตรีงามเชิงพุทธ ด้วยองค์ประกอบตาม SOPHISA MODEL คือมีความงาม ๗ ประการ ได้แก่ (๑) Scruptle งามศีลธรรม (๒) Ornament งาม

^{๒๒} อัครเดช สุระจินดา, ผู้เชี่ยวชาญด้านการแต่งหน้าและพัฒนาบุคลิกภาพ สถาบัน MIT (บริษัทเมคอัพเทคนิค อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด), การสัมมนากลุ่มย่อย, [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๒๓} อ้างแล้ว.

^{๒๔} ศรีเลา เกษพรหม, นักวิชาการด้านล้านนาศึกษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, การสัมมนากลุ่มย่อย, [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

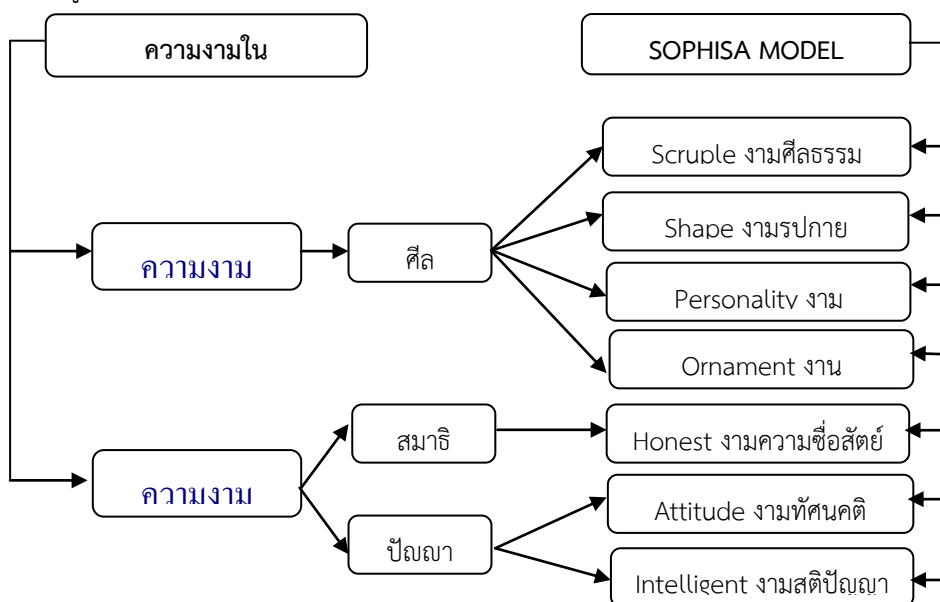
^{๒๕} พุทธชาติ แก้วอุด, นักร้อง นักแสดง, การสัมมนากลุ่มย่อย, [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๒๖} เยื้อง ปั้นเหน่งเพชร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ด้านปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, การสัมมนากลุ่มย่อย, [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

เครื่องประดับ (๓) Personality งามบุคลิกภาพ (๔) Honest งามความซื่อสัตย์ (๕) Intelligent งามสติปัญญา (๖) Shape งามรูปร่าง และ (๗) Attitude งามทัศนคติ องค์ประกอบทั้ง ๗ ประการนี้ครอบคลุมทั้งลักษณะความงามภายนอกและความงามภายใน และเป็นตัวแบบด้านคุณสมบัติของงามที่เป็นองค์รวมของแนวทางทางพระพุทธศาสนาประกอบกับแนวคิด ค่านิยมของสตรีในล้านนาจึงเป็นแบบความงามของสตรีในอดีตมาอย่างแท้จริง

เมื่อนำตัวแบบความงามของสตรีตามกรอบของ SOPHISA MODEL ทั้ง ๗ ประการ มาวิเคราะห์เข้ากับความงามของสตรีในล้านนาและความงามทางพระพุทธศาสนาทั้ง ๓ ประการ คือ ความงามในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล ความงามในท่ามกลาง ได้แก่ สมภาติ และความงามในที่สุด ได้แก่ ปัญญา โดยจำแนกออกเป็นความงามภายนอกและความงามภายใน จะพบความเชื่อมโยงตามแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

จากแผนภูมิดังกล่าวจะพบว่า ตัวแบบความงามตามกรอบของ SOPHISA MODEL มีความสอดคล้องกับความงามตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาทั้งศีล สมภาติ และปัญญา รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับความงามของสตรีล้านนา จึงเป็นแบบความงามของสตรีเชิงพุทธที่ลงตัว เพื่อให้สตรีได้ทำความเข้าใจและพัฒนาตนเองตามตัวแบบความงามนี้ อันจะนำไปสู่ความงามที่ยั่งยืนต่อไป

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการส่งเสริมให้สตรีเข้าใจในความงามที่เป็นตัวของตัวเอง โดยการสร้างความมั่นใจ สร้างค่านิยมในสตรีในด้านอื่นๆ เช่น ด้านความสามารถ ด้านการบริหาร ด้านการ

ทำงาน จะสามารถลดแรงมาอาศัยด้านความงามของรูปลักษณ์ จะส่งผลให้สตรีเกิดความภาคภูมิใจและสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ

๒. ควรส่งเสริมให้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างทัศนคติใหม่ว่า ความงามหรือความไม่งามเป็นเรื่องของกรรม การมีผิวพรรณ รูปลักษณ์ดีเป็นผลมาจากกุศลกรรม การทำศัลยกรรมจึงเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของกรรม การทำศัลยกรรมที่ถูกต้องควรเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากทุจริต ๓ เป็นสุจริต ๓ เพื่อให้เกิดกุศลกรรมใหม่อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ทั้งรูปลักษณ์ บุญ วาสนาที่ยั่งยืนต่อไป

๓. ควรรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของความงามภายใน คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความมีมารยาทอ่อนน้อม มีเฉลียวฉลาด ไหวพริบ ปฏิภาณนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น เวทีการประกวดนางงาม สื่อโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต ที่จะนำเสนอความงามอย่างมีคุณค่าของผู้หญิง ความงามอย่างมีคุณค่านี้ไม่ใช่สักแต่ว่างามภายนอก แต่รวมถึงองค์ประกอบภายในดังกล่าวนี้ด้วย เพื่อให้สังคมให้ความสำคัญและร่วมกันกำหนดให้เป็นค่านิยมของความงามในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กชกร เสรีฉันทฤกษ์. “วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย: มุมมองพหุมิติ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. วิทยาลัยสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- กัญญารัตน์ เหล่าประเสริฐศรี. “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการคัลยกรรมตกแต่งความงามในจังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานกระบวนวิชา ๗๕๑๔๐๙**. คณะเศรษฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.
- ปิยพร คลศิลป์. “การศึกษาบทบาทของผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านล้านนา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- พระชัยณรงค์ วิทีโต (รุ่งมรด). “การประยุกต์หลักศิลป์ ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พัชนี อัยราวงศ์. “จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาสิตสอนหญิงคำกลอน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.
- พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์. **ล้านนาวิถีทัศน์: ปัทมสถานสังคมคุณภาพ**. เชียงใหม่: Fluke Graphic Design & Printing, ๒๕๕๙.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- มีชวาน ภูมิเจริญ. “ภาพลักษณ์ผู้หญิงล้านนาในบทเพลงคำเมืองร่วมสมัย ในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๕๖”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. **ชาร์ลส์ ฮอร์ตัน คูลีย์**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.
- ศิวาพร วัฒนรัตน์. **โครงการวิจัย “วรรณกรรมนิทานคำ โคลงของล้านนา : ลักษณะเด่น ภูมิปัญญาและคุณค่า”**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓.
- สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์. **สตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิทยากร, ๒๕๑๘.

Kathy Davis. (1995). **Reshaping the female body: the dilemma of cosmetic surgery.** New York : Routledge.

สนทนากลุ่ม

พระอธิการสุชาติ จันทสโร, ดร., เจ้าอาวาสวัดเกาะวาลุการาม จังหวัดลำปาง, **สัมมนากลุ่มย่อย,** [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

พุทธชาติ แก้วอูด, นักร้อง นักแสดง, **การสัมมนากลุ่มย่อย,** [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

เยื้อง ปั่นหน่งเพชร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ด้านปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, **การสัมมนากลุ่มย่อย,** [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

ศรีเลา เกษพรหม. นักวิชาการด้านล้านนาศึกษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **การสัมมนากลุ่มย่อย,** [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

อัครเดช สุระจินดา, ผู้เชี่ยวชาญด้านการแต่งหน้าและพัฒนาบุคลิกภาพ สถาบัน MIT (บริษัทเมคอัพเทคนิค อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด). **การสัมมนากลุ่มย่อย.** [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

สื่อสารสนเทศ

สุวิมล เหลืองด่านสกุล, พญ., “Overview of Body Dysmorphic Disorder”, [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://med.mahidol.ac.th/ramamenta/sites/default/files/public/pdf/Overview%20of%20body%20dysmorphic%20disorder.pdf>
[๒ มีนาคม ๒๕๖๐].

